

22. Ясінчук А. 50 літ «Рідної школи», 1881-1931 / А. Ясінчук. – Львів : Рідна шк., 1931. – 176 с.
23. Bogumiła F. Życie kulturalne Przemysła w okresie II Rzeczypospolitej / F. Bogumiła. – Przemysł, 1997. – 178 s.
24. Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa / T. 1: Studia z dziejów chrześcijaństwa na pograniczu etnicznym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1990. – 286 s.
25. Ibid / T. 2: Studia z dziejów chrześcijaństwa na pograniczu kulturowym i etnicznym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1994. – 438 s.
26. Ibid / T. 3: Studia z dziejów greckokatolickiej diecezji przemyskiej / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1996. – 334 s.
27. Ibid / T. 4: Katolickie unie kościelne w Europie środkowej i Wschodniej – idea a rzeczywistość / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 1998. – 456 s.
28. Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa / T. 5: Miejsce i rola kościoła greckokatolickiego w kościele powszechnym / Pod red Stanisława Stępnia. – Przemysł : SIP «Praca», 2000. – 358 s.

The article described and investigated the main achievements, developments and documentary sources concerning the history of the Ukrainian public cultural and educational organizations in Przemysl in the 1867-1939.

Key words: *cultural and educational organizations, Przemysl, historiography, documents, archives, fund, source.*

Отримано: 18.09.2011

УДК 94(477)«1917/1918»:070:355

С. В. Михайлова

УРЯДОВА ВІЙСЬКОВА ПРЕСА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА УНР

У статті розглядається процес створення урядової військової преси в період Центральної Ради України, а також аналізується її вплив на ситуацію в країні.

Ключові слова: *уряд, військова преса, генеральний комітет, вісник, агітація, Центральна Рада.*

Дослідження періоду 1917-1918 рр. свідчить, що інформаційна діяльність урядів відіграла значну роль у впровадженні політичних ідей. Поява власних друкованих органів давала можливість повернути на бік тієї чи іншої політичної партії різні прошарки населення. Для ефективної політичної діяльності необхідна була наявність злагодженого ланцюжка: «політична партія – інформаційна служба – населення». Досягти цього без створення друкованого органа було практично неможливо. Адже преса створює максимальні можливості для поширення інформації серед різних прошарків населення і справляє значний вплив на формування ідеологічних засад існуючої влади.

Незважаючи на те, що протягом останнього десятиріччя в Україні появилось досить багато праць, присвячених дослідженню українських визвольних змагань, комплексного дослідження

виникнення, становлення, розвитку військової інформаційно-пресової та пропагандистської служби Центральної Ради ще не зроблено. Цю прогалину певною мірою компенсують праці Ю. Власта, С. Дороша, А. Животка, П. Зленка, М. Мартинюка, Ю. Тернопільського. Серед сучасних дослідників історії української преси, про періоду доби Центральної Ради є праці та статті С. Горевалова, С. Костя, І. Крупського, В. Лизанчука, О. Мукомели, М. Нечиталюка, М. Присяжного, В. Романюка, Н. Сидоренко, Г. Рудого, П. Федоришина.

У період утворення і становлення Центральної Ради, Української Народної Республіки, в руслі національного відродження української державності засновувалися нові українські видання, відкривалися можливості для їх вільного розвитку. Але в цей час одним із першочергових завдань було привернення уваги військових до питань нової влади. Упродовж досліджуваного періоду уряд Української Центральної Ради – Генеральний Секретаріат – робив відчайдушні спроби за короткий час донести свої цілі до всього населення, що перебувало на фронтах Першої світової війни. Але обмеженість у коштах, діяльність інших політичних партій, відсутність кваліфікованих кадрів, наступ більшовиків не давали змоги вирішити питання творення загальнодержавної політики в Українській Народній Республіці.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб з'ясувати роль військової преси у державотворчих процесах Центральної Ради та визначити її вплив на суспільно-політичні процеси в Україні у 1917 – на початку 1918 року. Завдання розвідки передбачають аналіз законодавчих і урядових документів, котрі відображали й формували політику Центральної Ради, регламентували як діяльність інформаційних служб, так і періодичних видань загалом. Визначити взаємозв'язок між ефективністю інформаційної діяльності Центральної Ради і поразкою її в українських визвольних змаганнях.

Аналіз наукової літератури та джерел, засвідчує, що вже в перші дні революції свідомі українські елементи, що перебували в російській армії, вимагали організації окремих українських частин. Особливої популярності рух за їх створення набув у світли загального бажання українців повернутися в Україну і закінчити світову війну. Такі вимоги і настрої були дуже загрозливими для Тимчасового уряду, який планував воювати «до переможного кінця» і хотів затримати українців у війську, тим більше, що російська армія складалася з них на 40% [22, с.24].

Незважаючи на труднощі, український національно-військовий рух серед військових зростає, хоч і мав дещо стихійний характер. Уже в квітні 1917 р. в Києві було створено організаційний комітет «для справ українізації (виділення українців із частин російської армії) і взагалі для керування українським рухом у війську» [23, с.114]. Всюди, де були українці в частинах російської армії, йшла з більшим чи меншим успіхом військова організаційна робота, створювалися фронтові українські ради

та комітети. Як відомо, 5-12 травня 1917 року відбувся Перший Всеукраїнський військовий з'їзд, учасники якого створили керівний орган – Український генеральний військовий комітет (УГВК), який покликаний був координувати й очолити національне військове будівництво. Водночас, саме перший військовий з'їзд вивів на поверхню ті суперечності між українськими самостійниками та соціалістами, що перебували на платформі федерації України з Росією. Останні, наголошуючи на «всеевропейському братстві» говорили, що військо є «пережитком» старої доби і є абсолютно непотрібним. М. Міхновський зайняв протилежну позицію, характерну для самостійницьких сил. Виступаючи на з'їзді, він підкреслив: «... є нації-пани і нації-раби. І сьогодні Україні треба воювати, треба армії, але й треба знати, за що і з ким битися. Сьогодні перед нами в усій величч повстала ідея воскресіння одної нероздільної України» [21, с.51]. В ухвалі з'їзду «Про українське народне військо і український військовий генеральний комітет» було висунуто вимогу негайної «націоналізації армії за національно-територіальним принципом», а також підкреслено на потребі організації українського війська.

У складній військово-політичній ситуації 1917 року постала проблема агітаційно-пропагандистської та інформаційної діяльності. Треба зазначити, що ще на початку революції у військових частинах видавалися листівки, які хоч і не мали чіткої позиції стосовно майбутнього державно-правного устрою України, все таки зробили значний внесок у справу національного самоусвідомлення вояків-українців. Однак, у таких листівках переважали гасла про підтримку Тимчасового уряду до останньої краплі крові. Наприклад, в одній з них, виданій у березні 1917 року, необхідність підтримки Тимчасового уряду виправдовувалася в той спосіб, що «новий уряд, ставши на шлях повернення народам знехтуваних деспотичним царатом прав, вчинить для України, ще до скликання Установчих зборів, такий самий правовий акт, який вже видано для Фінляндії. Інша листівка, під заголовком «Відозва до вояків-українців», закликає вояків українських частин єднатися у Військові ради [2].

У травні 1917 р., після військового з'їзду, почав виходити офіційний орган Українського військового генерального комітету «Вістник Українського Військового Генерального Комітету» (далі – «Вістник УВГК») як не періодичне видання. У першому його номері були надруковані постанови Першого військового з'їзду, а також накази УВГК. Наприклад, у наказі ч. 1 від 28 червня 1917 р., підписаному Симоном Петлюрою, йшлося про те, що до Українського військового генерального комітету звертаються військові громади із запитанням кого їм обирати до полкових дивізійних та інших комітетів: українців чи, можливо, представників інших національностей. Український військовий генеральний комітет видав наказ «вибирати слід тільки українців і то при всіх випадках і обставинах». У цьому ж числі часопису було надруковано наказ ч. 2, де говорилось, що деякі полкові комітети відмовлялися

задовольняти прохання та заяви українських військових громад виписувати українські часописи та книжки. УВГК, зокрема повідомляв, що такі відмови були несправедливими і незаконними. В інформації «Од Делегації Військового Генерального Комітету», де міститься звернення до військового і морського міністрів, наголошувалося про необхідності «зробити розпорядження про найскоршу передплату на казенний рахунок у всі часті фронту і тилу, у військові заведення і штаби, де є чимале число українців, отсих українських газет: «Нова Рада», «Робітничка Газета», «Народня Воля», «Наше Життя» [3]. На жаль, у повідомленні не має жодного слова про урядові видання, такі, як «Вісти з Української Центральної Ради» та й «Вістник УВГК». Про це йшлося тільки в подальших числах часопису.

«Вістник УВГК» ч. 2 був датований червнем 1917 р. і майже виключно присвячувався Другому Всеукраїнському військовому з'їздові та військовим вічам у Києві. Серед офіційних матеріалів помітно виділяється «Зразковий Статут Української Військової Громади», який регламентував створення нових громад і надавав законної сили вже існуючим утворенням. Часопис відзначався публіцистичною насиченістю, бо практично кожне число мало статті, присвячені тим чи іншим актуальним проблемам і питанням сучасності: «Великий день» (про підтримку у війську І Універсалу) [4], «Героїчне» роззброєння «полуботківців» [5], «Події з ешелonom полку Б. Хмельницького» [6]. Особливо цікавими були матеріали, присвячені організації агітаційної роботи, зокрема «Про роботу агітаційно-просвітніх курсів для українців-військових Київського Гарнізону» [7]. На жаль, в часопису не було засновано постійних рубрик, що надавало йому до деякої міри імпровізованого та хаотичного вигляду.

Окремою ділянкою діяльності Українського військового генерального комітету став його агітаційно-просвітній відділ. Так, силами цього відділу було проведено перші та другі агітаційно-просвітні курси для українців-військових Київського гарнізону. Перші курси відбулися 7-28 липня 1917 р., а другі – 2-28 серпня 1917 р. [8]. Під час перших курсів було вичитано 33 лекції, у ході других – 34 лекції. Перший цикл прослухали 240 слухачів, другий – 150 [9]. При агітаційно-просвітньому відділі була відкрита книгарня. Відділ також розпочав видавничу діяльність. Вже до початку серпня 1917 р. було надруковано такі брошури, як: «Інтереси робітництва та національне питання», «Кто такі українці и чего они добиваются» [10]. 4 серпня 1917 р. у «Вістнику УВГК» було повідомлено, що при УВГК відкрилося прес-бюро, завданням якого було підтримувати інформаційний зв'язок з усіма українськими військовими громадами та їх друкованими органами [11].

Тільки у випуску 17 від 30 серпня 1917 р. були вперше подані програмні наміри «Вістника Українського Військового Генерального Комітету»: друкувати постанови, накази й інші матеріали Генерального Комітету, широко висвітлює Україну, як військове життя на фронті і в тилу, так і взагалі політичне, куль-

турне та економічне в Україні; подавати широку інформацію і статті в справі українізації війська, та військової освіти, вміщувати відповіді на всі запитання щодо військових справ. Останнє число (24-25) «Вістника УВГК» з'явилося 23 грудня 1917 р. майже напередодні більшовицької облоги Києва, яка тим самим ще раз продемонструвала необхідність створення війська, яке б могло свідомо, зі зброєю в руках та ідеєю української державності в серці, встати на захист України. Крім «Вістника Українського Військового Генерального Секретаріату», паралельно виходив також офіційний урядовий орган Генерального секретаріату військових справ – «Вістник Генерального Секретаріату Військових Справ», який містив усі його розпорядження, накази, відозви, обіжники та інформації.

Слід зазначити, що в Києві також з'являвся український військовий орган «Військово-науковий Вістник Генерального штабу У.Н.Р.». За доби «першої» Української Народної Республіки (до гетьманського перевороту) вийшло лише одне число цього журналу, а ще чотири – за доби гетьманату, хоч вже і під дещо зміненою назвою «Военно-Науковий Вістник Армії і Флоту». Він представляв собою позапартійне видання, яке не порушувало питань внутрішньої політики. Як було зазначено у редакційній статті «Наші завдання», головним завданням журналу полягало в тому, щоб «... давати українському громадянству постійну компетентну інформацію по всіх військово-політичних і військово-економічних питаннях» [17; с.3]. «Військово-науковий Вістник» мав такі постійні відділи: 1) офіційний (накази по Військовому Міністерству і Генеральному штабові, офіційні розпорядження, призначення на посади тощо); 2) хроніка української народної армії та флоту (формування, розміщення, навчання, служба й життя війська і флоту Української Народної Республіки); 3) закордонна військова хроніка (огляди закордонних армій і флотів); 4) бібліографія (огляди періодики, видань з військових і військово-економічних питань, що видавалися українською та чужими мовами); 5) військово-технічні новинки; 6) листи з різних частин армії і флоту, з військових питань, об'єднаних під загальною назвою «Голос армії і флоту». Зокрема, в першому номері часопису було вміщено такі статті: «Державна оборона України» і «Генеральний штаб у закордонних арміях». Оглянувши «Військово-науковий Вістник Генерального Штабу У.Н.Р.», можна зробити висновок, що він був призначений для найвищого старшинського складу військ і флоту УНР, і навіть змістом своїм вказував на певну елітарність і необхідність базової військової освіти читачів.

10 грудня 1917 р. побачила світ частина 1 органу Всеукраїнської ради військових депутатів під назвою «Наш Голос». У редакційній статті були вміщені програма, напрямки, завдання і мету часопису: «Наш Голос» буде центральним органом українського вояцтва на фронті і в тилу, буде друкувати статті на громадські і політичні теми з сучасного життя, а також висвітлювати стан і ді-

яльність найвищих інстанцій рідного краю. «Наш Голос» ставить своїм завданням подавати широкі інформації з життя соціалістичних партій як на Україні, в Росії, так і за кордоном. Останнє, шосте число «Нашого Голосу» вийшло 25 грудня 1917 р.

Розуміючи вагу і необхідність проведення українізації війська та створення власної української армії, Генеральний секретаріат військових справ, очолений С. Петлюрою, почав досить активну видавничу діяльність на місцях. Від самого початку революції, у військах силами фронтових, полкових та інших рад видавалися українські військові часописи. Наприклад, у Києві виходив часопис «Українська військова справа», що з'явився 1 червня 1917 р. Окрім цього видання, в Одесі силами української Одеської військової ради з вересня до кінця грудня 1918 р. виходив часопис «Рідний Курінь», а у Севастополі протягом грудня 1917 – січня 1918 року – «Бюллетень Української Ради». Вийшло також п'ять чисел «Козацької Думки» – органу Української військової ради Південно-західного фронту.

Питання необхідності української агітації та пропаганди, а також інформування у військах, неодноразово порушував у своїх публіцистичних виступах С. Петлюра. Так, в інформації «Од Генерального Секретаря по справах Військових» він підкреслював: «До мене з українських дивізій та інших військових частин приходять численні прохання та заяви про потребу українського печатного слова, наші брати потребують рідної книжки, рідної газети». Далі автор зазначав, що ні генеральний секретар, ні Військове секретарство не в змозі самотужки цю проблему розв'язати, а тому він звертається до українських політичних демократичних партій, культурно-просвітніх товариств, видавництв і окремих осіб з проханням відгукнутись на заклик: «жертвуйте українські книжки, газети, відозви, жертвуйте гроші для закупки літератури і відсилайте її на фронт вашим братам-воjakам. Розумна, написана зрозумілою мовою, книжка зробить велике культурно-просвітнє діло серед наших земляків на фронті і встановить духовний зв'язок їх з нами...» [16, с.347].

Між тим, ще 10 (23) листопада 1917 р. у Петрограді було прийнято рішення направити армійські частини для придушення контрреволюції на півдні Росії. До контрреволюції була віднесена і Центральна Рада, оскільки вона, за вироком Раднаркому, мала «буржуазний характер». Про це прямо говорилося у зверненні Раднаркому від 26 листопада (9 грудня) 1917 р. «До всього населення»: «Буржуазна Центральна Рада Української республіки, що веде боротьбу проти українських Рад, допомагає Каледіну стягувати війська на Дон» і заважає радянській владі направити необхідні військові сили на землі українського народу для придушення каледінського заколоту. Виходячи з цього, Раднарком протиправно оголосив Україну в стані облоги і зобов'язав місцеві революційні гарнізони (а вони були майже в усіх містах України) «діяти з усією рішучістю проти ворогів народу, не чекаючи ніяких вказівок зверху» [18, с.85].

Для того, щоб хоч якось прикрити свої агресивні, протиправні дії щодо Центральної Ради, а фактично проти незалежності УНР, більшовицький уряд звернувся з «Маніфестом до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради», який написав особисто В. Ленін. А перед тим, він на словах «підтримував» право українців на будівництво самостійної держави. Ультиматум містив такі вимоги, які, заздалегідь було відомо, Центральна Рада виконати аж ніяк не могла. Тому 6 (19) грудня 1917 р. за вказівкою лідера більшовиків у Ставку було передано наказ: відповідь Центральної Ради вважаємо недостатньою. Війна оголошена. Відповідальність за долю демократичного миру, який зриває Рада, і за безчинства каледінців, падає цілком на Раду... Всі вільні сили повинні бути кинуті на боротьбу з контрреволюцією. Так розпочалася війна Радянської Росії із законною владою в Українській Народній Республіці, а фактично з незалежністю українського народу.

У цей нелегкий для України час українські часописи зосередили увагу на двох тематичних аспектах: 1) показати справжню мету більшовицької агресії і 2) мобілізувати український народ на боротьбу проти ворога, висвітлити хід війни. Усі інші теми «підпорядковувалися» цим стрижневим напрямам і лише поглиблювали та розширювали їх. Почали друкуватись «Звернення до українського народу» у різних місцевостях [13]. У них розповідалося про здобутки народу, на зрозумілих, конкретних фактах йшлося про те, що «більшовики ведуть стару централістично-націоналістичну політику російської буржуазії, що вони не бажають загального миру, не визнають права за народом, навіть руським..., підтримують розруху, щоб продовжити своє грабіжницьке панування» [12].

У деяких кореспонденціях лише викладалися факти, які, мов у дзеркалі, відображали діяльність і справи більшовиків. Зокрема, у кореспонденції «Хіба так роблять соціалісти» редакція газети «Боротьба» по пунктах, простежила основні віхи більшовицької «творчості»: 1. Підписавши перемир'я й ведучи переговори про мир з Гінденбургом, ворогом германської демократії, більшовики оголосили війну українській демократії. 2. Визнаючи право за кожним народом на самовизначення, більшовики не дають цього права українцям й хочуть самі й по своєму «самовизначити» українську націю. 3. Рада народних комісарів заарештувала парламентарів, які з дорученнями уряду Української Народної Республіки й на запрошення петроградських комісарів прийшли до Смольного для налагодження справи, щоб уникнути війни. Й таких пунктів-звинувачень налічувалося більше десяти. До того ж, вони настільки були красномовними, що не потребували жодного коментування. Щоправда, на прихід більшовиків чекали деякі політичні партії, що діяли в Україні і які влада не забороняла. Про це, публіцистично загострюючи факти, розповіла редакція «Нової Ради» у статті «Що було й що буде».

У ці тривожні дні 9 (22) січня 1918 р. Центральна рада прийняла IV Універсал, яким проголосила створення незалежної Української держави. На жаль, навіть ця урочиста декларація, одностайно підтримана всіма представленими в Центральній Раді українськими партіями, за умов більшовицького наступу, що розгортався по всьому Лівобережжю, не змогла консолідувати національні сили, припинити міжфракційну боротьбу [14].

На початку лютого 1918 р. під командою М. Муравйова почався обстріл Києва. Цю більшовицьку авантюру засудили усі українські партії. Уже з перших бойових сутичок із більшовицькими бандами Муравйова було видно, наскільки затягнувся процес творення українського війська, а також до чого призвела багато в чому непослідовна політика Генерального Секретаріату. У свою чергу, військові, які були у розпорядженні Ради, піддалися більшовицькій агітації, намагалися не чинити опору окупантам, оголошували нейтралітет, хоча недавно обіцяли служити їй вірою і правдою [1, арк.3]. Редакція «Народної волі» у передовій статті закликала «отямитися» тих військових, які відмовлялися обороняти рідний край від наступаючих більшовицьких військ, у справжньому світлі показала сутність гасла «не проливати братньої крові». «Нова Рада» проаналізувала, чому частина вояків піддалася більшовицькій агітації, назвала прагнення деяких вояків до нейтралітету «угодництвом в ім'я «розорення» [15].

У ніч з 8 на 9 лютого 1918 р. більшовицькі загони захопили Київ. У численних афішах М. Муравйов сповіщав населення міста, що радянська влада на Україну принесена на більшовицьких штиках. Українські культурні установи зазнали справжнього погрому. «Нова Рада» майже після тритижневої перерви знову почала видаватися. Журналісти звернулися з відкритим листом, у якому привертали увагу до тих жахів, які принесли столиці України червоні війська: «Десять день мільйонове місто, місто беззбройних та беззахисних дітей, жінок і мирної людності, знаходиться у смертельному жаху. Десять днів смерть літає над головами неповинних людей. Десять день творяться такі страхи... од яких божеволіють люди...». Загалом, як вважають історики, російські війська розстріляли від трьох до п'яти тисяч киян [19, с.8]. Такий вандалізм змусив навіть тих, хто був доляльним до більшовицьких військ, переглянути свою позицію: більшість робітників слово «більшовик» стали ототожнювати з словом «бандит».

Під тиском більшовицьких військ Центральна Рада змушена була покинути Київ і переїхати до Житомира. Її становище було складним, поліпшити ситуацію могла лише стороння військова допомога. Її могли надати лише країни Четверного союзу, до яких і звернулася Центральна Рада. Особливу надію при цьому вона мала на поміч українців-галичан, на їхнє Січове стрілецтво.

8 лютого 1918 р. німецькі війська, до яких через тиждень приєдналися частини австро-угорської армії, почали просуватися на територію України. В авангарді йшли українські військові частини. Більшовики втікали ганебно, нишком, серед ночі. Похід

німців в Україну по-різному, але загалом стримано висвітлювали українські часописи. Так, газета «Нова Рада» назвала похід безкорисною допомогою дружньої держави; «Голос робітника» роз'яснила, чому саме так змушена була поступити Центральна Рада; «Робітнича газета» доводила, що «повним безглуздям є всі звістки, які розпускають більшовики про те, що наступ австрійського війська разом з Центральною Радою означає поворот старого режиму, репресій над робітництвом і селянством», оскільки «боротьба проводиться проти московсько-більшовицького наїзду, й людної України не загрожує жодна небезпека» [20, с.14].

Преса докладала усіх зусиль, аби захистити Центральну раду від різних необґрунтованих нападок як з боку українських, так і російських більшовиків. Так, «Робітнича газета» 7 квітня 1918 року виступила з цієї нагоди з великою промовистою статтею «Бережімо Українську Центральну Раду!», у якій розповіла про народність Ради, її демократизм, діяльність, спрямовану проти «петроградських людоджерів». «Голос робітника» у передовій статті «Нова влада» порівняла сутність двох урядів – більшовицького режиму і Центральної Ради, з чого логічно випливало, що лише Рада послідовно відстоює інтереси української нації. Позитивну роль у роз'ясненні політичної ситуації відіграли й статті М. Грушевського, які друкувалися майже в кожному березневому номері «Народної волі» тощо. Але ці зусилля були марними.

Отже, як показали подальші події існуючому уряду не вдалося в повному обсязі використати можливості друкованого органу. Інформаційної служби для військ сформовано так і не було. Брак інформації та літератури не дозволяв повною мірою висвітлити події та діяльності уряду. Лише восени 1918 р. (тобто через рік!), почали масово видаватися українські військові часописи, до того ж часу уряд Української Народної Республіки практично не мав своєї військової інформаційної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління в м. Київ. – Ф. 1115 (Фонд Центральної Ради). – Оп. 1. – Спр. 1.
2. Вісник Українського Військового Генерального Комітету. – 1917. – Ч. 1.
3. Там само. – 1917. – Ч. 2.
4. Там само. – 1917. – Ч. 5.
5. Там само. – 1917. – Ч. 9.
6. Там само. – 1917. – Ч. 8.
7. Там само. – 1917. – Ч. 17.
8. Там само. – 1917. – Ч. 11.
9. Там само. – 1917. – Ч. 16.
10. Там само. – 1917. – Ч. 12.
11. Військово-науковий Вісник Генерального штабу У.Н.Р. – 1918. – Ч. 1.
12. Большевицький марс // Соціаліст-революціонер. – 1918. – 21 січ.
13. Небезпечна політика // Селянська думка. – 1918. – 18 січ.
14. Ніковський А. Орієнтація на силу / А. Ніковський // Нова Рада. – 1918. – 14 січ.
15. «Согашеніє» во ім'я «разоренія» // Нова Рада. – 1918. – 13 січ.

16. Петлюра С. Листи, статті, документи / С. Петлюра. – Нью-Йорк; Париж, 1979. – Т. 2. – 621 с.
17. Биковський А. Від Привороття до Трапезунду: Спомини 1895-1918 / А. Биковський. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1969. – 135 с.
18. Голуб П. А. Партия, армия и революция / П. А. Голуб. – М.: Политиздат, 1976. – 296 с.
19. Богданович Я. Як вони нас визволяли / Я. Богданович. – К., 1918. – 16 с.
20. Ветрова Р. Ставлення до гетьманської держави українських і російських партій / Р. Ветрова // Історія України. – 1998. – № 18 (травень). – С. 14-17.
21. Горевалов С. І. Військова журналістика України: історія та сучасність / С. І. Горевалов. – Львів: Вид-во Військового ін-ту при ДУ «Львівська політехніка», 1998. – 338 с.
22. Голубко В. Армія Української Народної Республіки. Утворення та боротьба за державу / В. Голубко. – Львів: Кальварія, 1997. – 288 с.
23. Феденко П. Український рух у ХХ столітті / П. Феденко. – Лондон: Наше слово, 1959. – 267 с.

In the article the writer outlines the process of government military press formation in the period of Central Rada of Ukraine and its attempts to influence the situation in the country and different population layers.

Key words: government, military press, general committee, herald, agitation, Central Rada.

Отримано: 28.09.2011

УДК 94(477.43/44(089.3)«1564»

В. М. Михайловський

«РЕВІЗІЯ ЛИСТІВ» НА ВОЛОДІННЯ КОРОЛІВЩИНАМИ У 1564 р. ДЛЯ РОДИНИ БУЧАЦЬКИХ-ЯЗЛОВЕЦЬКИХ- ТВОРОВСЬКИХ У ПОДІЛЬСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ

У статті розглянуто процес перевірки привілеїв родини Бучацьких-Язловецьких-Творовських на володіння нею королівщинами на теренах Поділля.

Ключові слова: шляхта, сейм, земельні володіння, король, привілеї.

В українській і польській історіографіях не знайшла належного висвітлення проблема ревізії маєтностями (королівщинами) на теренах Поділля, що передбачали ухвали Пйотрковського сейму 1562-1563 рр. Тому в даній розвідці поставили за мету з'ясувати «ревізію листів» родини «некоронованих володарів» Поділля – Бучацьких-Язловецьких-Творовських. Воднораз у «додатку» подаємо відповідне джерело, що фіксує проведення цієї «ревізії».

Період великих змін, що припав у Польському Королівстві на початок 60-х рр. XVI ст., можемо сміливо назвати переломним для подальшої історії держави Ягеллонів. Потреба у змінах, про які точилися розмови протягом усього правління Сигізмунда I та першої половини правління його сина Сигізмунда II Августа, була давно на часі. Корона Польська під владою останнього Ягеллона входила в нову епоху архаїчною і не модернізованою державою. І хоча, якщо подивитися на неї з боку, виглядала вона цілком здат-